

Hírlapok mikrofilmezése

NÉMETH MÁRIA

I

A tudománytörténeti és társadalomtudományi (irodalomtörténeti, történet-tudományi, közgazdaságtörténeti stb.) kutatások egyre nagyobb mértékben támaszkodnak a hírlapokra, illetve a bennük publikált közleményekre, hírekre, egyéb lapokban található forrásanyagra. A tudományos feltárásnak ez az iránya az utóbbi évtizedekben általánossá vált, s mint az természetes, elsősorban a nagy hírlapállománnyal rendelkező könyvtárak használatában éreztette hatását, konkrétan a hírlapok fokozódó használatában nyilvánult meg.

A könyvtárosok — akik a kutatói igényeket a rendelkezésükre álló könyvtári „műszerek” segítségével hivatottak kielégíteni — e növekvő olvasottság láttára kénytelenek voltak hírlapsorozataikat, azok állapotát és kezelését vizsgálat tárgyává tenni. Az elvégzett felmérés szinte minden országban azonos eredménnyel végződött és egyöntetű problémákat vetett fel. Kiderült, hogy a hírlapévfolyamok egy könyvtárban sem teljesekek, sőt sokszor az ország egész állományát figyelembe véve is csak hiányosan maradtak meg (különösen a háború sújtotta európai államokban); papíryanaguk általában gyenge, sőt a gazdaságilag nehéz évekből származóké igen rossz minőségű és ennek megfelelően ma már többé-kevésbé rongált, nemegyszer porlódó állapotban van; sok a kötetlen évfolyam, amelyeknél a sérültségi fok még magasabb; végül pedig ma sem tudják az újonnan beérkező anyag teljességét beköttetni és megfelelő raktározását megoldani. Felmerül tehát a kérdés, hogy egyrészt hogyan lehetne a régi, a használatot már nem bíró hírlapok megőrzését és olvasását biztosítani, másrészt az egyre nagyobb tömegben beáramló új sorozatok elhelyezését lehetővé tenni.

Az egységes fogalmazásban elhangzó kérdésre — csekély kivételtől eltekintve — egyértelmű választ kapunk. A könyvtárosok világszerte szinte mind azt vallják, hogy e probléma megoldása kizárólag csak az eredeti dokumentumok mikrofilmen való reprodukálása segítségével történhet meg — még akkor is, ha ennek az eljárási módnak bizonyos hátrányaival is kell számolnunk.

A különféle könyvtárakban szerzett tapasztalatokat számbavéve,¹ a filmezéssel kapcsolatos észrevételeket a következőkben összegezhetjük:

1. A mikrofilmezés viszonylag a leggyorsabb és leggazdaságosabb eljárás, amely a hírlapoknak az utókorra való átörökítését lehetővé teszi.

2. A mikrofilm a kutatás számára tartalmilag teljes értékű dokumentumot biztosít.

3. A film többet nyújthat, mint a könyvtárban meglévő eredeti példány,

mert az ott mutatkozó hiányokat más intézményektől kölcsönként pótlásokkal egészítheti ki.

4. Az eredeti felvételtől kívánság szerinti számban készülhetnek másolatok, tehát a hírlap az országban több helyen is használható; ezáltal éppen a nehéz helyzetben levő vidéki kutatás ügye könnyíthető meg. (Ez éppen a hírlapok vonatkozásában lényeges, mert azok a könyvtárközi kölcsönzés keretében általában nem szerezhetőek meg.)

5. A film könnyű, és esetleg decentralizált helyeken való tárolása még előre nem látható katasztrófa esetén is biztosíthatja a dokumentum fennmaradását.

6. A vázolt körülmények természetesen visszahatnak az eredeti példány helyzetére is, mert ez — az előbb említett tényezők következtében — most már kivonható a forgalomból, és így élettartama feltétlenül meghosszabbodik.

7. A kivont kötetek tárolóraktárakba helyezhetőek, tehát nem terhelik többé a könyvtár raktárait.

8. Amennyiben az eredeti példány megőrzéséhez nem fűződik érdek, úgy sokszor még a kurrens anyag köttetéséről is le lehet mondani.

Mindezen nyilvánvaló előnyök mellett azonban szólni kell arról is, hogy a filmek tartósságáról alkotott vélemények ma még erősen problematikusak. Kellő gyakorlati tapasztalatok hiányában olyan szélsőséges szakvélemények hangzanak el, amelyek egy része szerint a filmek tartóssága ötszáz évre, míg más része szerint csak kettőtől húsz évig terjedő időtartamra tehető. És ha a szélső határoknak nem is a középarányosát, hanem a legtöbb szakember által ötven évben meghatározott idejét fogadjuk el, akkor is világos, hogy a filmek nem örökéletűek. De még ezen belül is nagy óvatosságra van szükség. Az Északamerikai Egyesült Államokban egy-két éve folyó kísérletek azt a szomorú tényt bizonyítják, hogy már a második év után károsodhatnak a filmek, és esetleg súlyos — a további használatot lehetetlenné tevő — elváltozásokat is szenvedhetnek. Adatokat találunk már arra vonatkozóan is, hogy bizonyos dokumentumokat mikrofilmre vétel után megsemmisítettek, s ezután nem sokkal arra a kínos felfedezésre jutottak, hogy a negatívok tönkrementek és másolásra alkalmatlanná váltak. Így az értékes anyag sem eredetiben, sem más formában nem maradt fenn!

Ezt természetesen nem szabad kockáztatni. Joggal mondják tehát *W. Barton*, *J. Stummvoll*, *E. Wolf*² és mások, hogy az eredeti példányra addig — amíg a filmek tartóssága nincs pontosan megállapítva és a romlást előidéző tényezők nincsenek megnyugtatóan kiküszöbölve — nagyon kell vigyázni és mindent meg kell tenni, hogy azok a használatból való kivonás után épségben megmaradjanak.

Másrésről viszont a filmeket állandó ellenőrzés alatt kell tartani és állapotukról rendszeresen meggyőződni. Hogy ez milyen gyakran történjék meg, arról eltérők a vélemények: de kétévenkénti átnézésnél senki sem kér többet, viszont az ötévenkénti határidőt egyetlen szakember sem lépi túl.³

Az eddig elmondottakat tehát abban foglalhatjuk össze, hogy a hírlapok megőrzésének jelenlegi legmegfelelőbb módja a mikrofilmre való felvételezés, ez azonban nem járhat azzal a következménnyel, hogy az eredeti állomány megsemmisíttessék vagy megsemmisüljön. Emellett szükség van a filmek állandó és rendszeres ellenőrzésére is.

*

Ezen alapelvek ismertetése után meg kell vizsgálnunk azt, hogy a hírlap-mikrofilmzés milyen formában valósul meg külföldi viszonylatban. Miután alig találunk olyan államot, ahol ez a munka már ne lenne folyamatban, nem látszik célszerűnek az egyes országok gyakorlatának ismertetése, hanem sokkal inkább összefoglalóan, a jellemző vonások alapján próbáljuk érzékeltetni ezt a tevékenységet.⁴

Elsőnek a filmzés jellegét szükséges meghatározni és az abból adódó szervezeti kereteket felvázolni.

Kiinduló megállapításunk az, hogy a hírlapmikrofilmzés az államok túlnyomó többségében *országos* feladatként jelentkezik. Még ahol üzleti vállalkozás keretében került is megoldásra, ott is a könyvtárak, sajtószervek és szerkesztőségek összessége áll mellette és viszi az elvi irányító szerepet. Ez nem is lehet másképp, hiszen egyrészt egy adott ország hírlapállományának megőrkítése jelenlegi és jövőbeni kutatógárdájának közös érdeke, másrészt viszont a lehetőleg teljes sorozatok összeállítása csak az intézmények szoros kooperációja segítségével oldható meg. A nemzeti szinten történő összefogást az anyagi terhek elosztása (a filmek több példányban való elkészítése) is elősegíti.

Arra, hogy a hírlap-mikrofilmzés — mint kiemelt feladat — hogyan válhat valóban országos, sőt állami kötelezettséggé, Finnország példáját kell megemlítenünk, ahol a hírlapok veszélyeztetett állapotának és megőrzésének kérdése a parlament elé került. A gazdasági bizottság tagjai a helyszínen tekintették meg a nemzeti könyvtári feladatkört ellátó helsinki Egyetemi Könyvtár hírlapsorozatait, és állást foglaltak ezek megmentése érdekében. Ennek eredményeként a mikrofilmzési akció 1951-től kezdődően olyan jelentős állami segítyben részesült, hogy néhány év alatt lehetővé vált a finn hírlapállomány mikrofilmen való reprodukálása.

Az ilyen akció országos jellegéből fakadóan a legtöbb helyen a nemzeti könyvtár áll a munkálatok középpontjában, mint az anyag nagy részének birtokosa és mint a munkák szervezője, vagy végrehajtója is (pl. Szovjetunió, Finnország, Japán, Lengyelország stb.). De általában még akkor is irányító szerepet visz a nemzeti könyvtár, ha csak részese egy nagyobb szervezetnek. Így Franciaországban, ahol az érdekelt feleket magába foglaló — anyagi haszon nélkül működő társaság — az *Association pour la Conservation et la Réproduction photographique de la Presse* működik, a nemzeti könyvtár főigazgatója elnöklése és a hírlaptár vezetőjének főtítkári segítségével fejt ki tevékenységét. A Német Szövetségi Köztársaságban a közelmúltban megalakult *Mikrofilmarchiv der deutschsprachigen Presse* elnevezésű társaság független, nem áll szervezeti kapcsolatban a nemzeti könyvtárral, de feladatát központi, országos jelleggel látja el.

Ki kell arra is térni, hogy a mikrofilmzést irányító könyvtárak, egyesületek sohasem szűkítik le tevékenységüket az üzemi, laboratóriumi szintre, hanem éppen ellenkezőleg, a hírlap-mikrofilmzéssel kapcsolatos elvi, tudományos problémák kutatóközpontjává fejlődnek ki. Sőt nem egyszer ezen is túlmennek, mert szűkebb területüket átlépve, a hírlapokkal — elsősorban azok megőrzésével — összefüggő egyéb problémákkal is foglalkoznak. A már említett francia társaság célja pl. kettős: egyrészt elősegíti a periodikumok megőrzésére kifejtett erőfeszítések összefogását, másrészt az újságok és folyóiratok minél teljesebb gyűjteményét kívánja mikrofilm formájában reprodukálni. Az NSZK-ban megalakult egyesület a mikrofilmzés gyakorlati vitele mellett az ezzel összefüggő kérdések tudományos

feldolgozását is célul tűzte ki, mégpedig olyan formában, hogy az a külföldi tapasztalatokat is hasznosítsa.

Maga a filmezés végbemehet a nemzeti könyvtár laboratóriumában, az egyesület (társulás) felügyelete alá tartozó üzemben, vagy ezektől független üzleti vállalkozás keretében. Az utóbbira általában a nyugati államokban találunk példákat.

A filmezés tartalmi köre szinte mindenütt két fő egységre bomlik: a régi hírlapokra és a folyamatosan megjelenő, élő napilapokra. (Így van ez a többek között Finnországban, az Egyesült Államokban, Franciaországban és még a világ sok más államában.) Utóbbiaknak több külföldi — elsősorban amerikai — könyvtár már csak a mikrofilmjét, illetve mikrofilm-kiadását szerzi be.

Amíg a kurrens anyag filmezését elsősorban gyakorlati szempontok határozzák meg, addig a régi hírlapok kiválasztása gondos mérlegelés alapján történik. Ez a nemzeti könyvtár, illetve a mikrofilmezés irányításával megbízott szervezet, testület feladata. Ellátása könnyebb ott, ahol megvan a lehetőség az ország teljes hírlapállományának néhány éven belül történő reprodukálására. Ilyen helyzet adódott Finnországban, ahol az átfogó programból csak a helyi sajtó egy részét rekesztették ki és azt is csak ideiglenes jelleggel. Nehezebb a megoldás ott, ahol a filmezés elhúzódik, és szinte versenyt fut az anyag szétporladásával, rongálódásával.

A filmezésre kerülő címek összeállításánál és a sorrendiség kiválasztásánál többek között a norvégiai mikrofilmezést irányító oslói Egyetemi Könyvtár szempontjait ismertetjük azzal a megjegyzéssel, hogy ezeket általában mindenütt érvényeseknek tekinthetjük. Oslóban elsődlegesen a hírlap állagát vették figyelembe, a rongált állapotúakat filmezték először, és azok közül is elsősorban a csupán egy példányban meglevő sorozatokat. A második ütemben a könyvtár állományából hiányzó címekre került sor, és harmadsorban a jobb állapotban levő, de egypéldányos anyagra. Lengyelországban a formai szempontok mellett erősen érvényesítik a tartalmi fontosság kritériumát is (bár a tapasztalat az, hogy a kettő a gyakorlatban az esetek túlnyomó többségében összeesik), és ennek megfelelően előtérbe helyezik a haladó és forradalmi sajtótermékek fényképezését. A Szovjetunióban a Lenin Könyvtár mindjárt a háború befejezte után hozzáfogott legértékesebb központi jellegű hírlapsorozatainak lefényképezéséhez (*Pravda, Kolo-kol, Szenkt-Peterburgszkie Vedomoszti, Moszkovszkie Vedomoszti* stb.), és ezt a munkáját ma is folytatja. Franciaországban részben a megrendelések kielégítése folyik, de emellett kidolgoznak egy ettől független tervet is a „nemzeti mikrofilm-alap”-nak a Bibliothèque Nationale-ban való létrehozására.

Történt már utalás arra is, hogy a filmezés soha sem egy adott könyvtár állományát reprodukálja, hanem az általában igen zilált állománytestek esetében több intézmény gyűjteményére támaszkodva folyik, és a sorozatokat kiegészítve a hírlapok bibliográfiai teljességben való felvételére törekszik. Ezt a világszerte megnyilvánuló tendenciát alig szükséges magyarázni, elég utalni arra, hogy ezen elsőrendű forrásanyag csak akkor szolgáltat koráról képet, ha a maga egészében a kutató rendelkezésére áll. E cél elérése érdekében igen sokat tesznek az egyes országokban. Így Lengyelországban, ahol a háborúk pusztításai nagy kárt tettek a könyvtárak állományában, csak az intézmények szoros kooperációja biztosítja a viszonylagos teljesség létrehozását. De hasonló példát idézhetünk a francia gyakorlatból is. A *Le Mercure Galant* c. lap teljes sorozatát csak több nagy párizsi

és vidéki könyvtár anyagának összeállításával lehetett — néhány levél híján — filmre venni. A *Le Populaire* egyes számaait pedig az országban nem is lehetett megtalálni, hanem Hollandiában bukkantak nyomára, és onnan sikerült a kiegészítéshez szükséges részeket megszerezni.

A más könyvtárak gyűjteményéből való kiegészítésre nemcsak akkor kerülhet sor, ha az az alapállományban nem található meg, hanem abban az esetben is, ha a rendelkezésre álló kötetet sérültsége, csonkasága, javított mivolta nem teszi alkalmassá arra, hogy jó minőségű, teljes felvétel alapja legyen. Világos, hogy a cél mindig az országban fellelhető legjobb állapotban levő példány, illetve példányok lefényképezése kell hogy legyen.

Nem kétséges, hogy az előbb említett kívánalmaknak a filmezés irányítói csak akkor tudnak eleget tenni, ha megfelelő segédeszköz segítségével áttekintéssel rendelkeznek az országos hírlapállomány egésze fölött. Létre kell tehát hozni a mikrofilmezési munkák megindítása előtt, vagy legalábbis azzal párhuzamosan az adott ország hírlapjainak (esetleg folyóiratainak) központi katalógusát. Ennek segítségével megállapítható az egyes címek példányszáma, kiderül, hogy milyen intézmények állománya egészítheti ki egymást teljes sorozattá, továbbá az is, hogy mely könyvtárakhoz lehet esetleges jobb állapotban levő kötetek igénylésével fordulni. Azokban az országokban pedig, ahol több helyen folyik a filmezés, e segédlet felhasználásával lehet a felvételre kerülő címeket szétosztani, a párhuzamos munkákat, átfedéseket kiküszöbölni.

A hírlap központi katalógusok e fontos szerepének felismerése nyomán egyre-másra megindultak az egyes országokban a tervezés és a megvalósítás munkálatai: így pl. Finnországban, Franciaországban, a Német Szövetségi Köztársaságban és még máshol is.

A felvételre kerülő anyag előkészítése további feladatot is igényel. A sorozatok összeállítása után minden évfolyam aprólékos átnézése következik, amely részben a címleírás előkészítésére szolgál, részben az állományadatokat pontos felsorolásának alapja, s jelzi a pótolhatatlan csonkításokat, hiányokat és számba veszi azokat a lapokat, amelyek filmezés előtt még javításra szorulnak. Az előkészítő könyvtáros nélkülözhetetlen munkatársa a restauráló könyvkötő, aki a megfelelő javítások elvégzésével, esetleg a kötet szétszedésével biztosítja a sikeres filmezés feltételeit.

Jelen összefoglalásunkban a hírlap-mikrofilmezés elvi kérdéseivel kívánunk csak foglalkozni és ezért kitérünk a technikai lebonyolítás részleteinek taglalása elől. Csupán néhány alapvető megállapítást teszünk, amelyeknek jelentősége túlmutat a gyakorlaton.

A filmezés világszerte 35 mm-es perforálatlan filmre történik, ez teszi leginkább lehetővé a nagyalakú dokumentumok megfelelő reprodukálásának biztosítását. Ritkán találkozunk a mikrokártya alkalmazásával is, így Franciaországban, a kurrens napilapok reprodukálásánál.

Az elkészült negatív filmről pozitív másolatok készülnek, s a megrendelők általában ezeket kapják meg. Azokban az esetekben, amikor a filmezés nem kizárólag üzleti terjesztés céljából történik, hanem az országos hírlapállomány megörökítését szolgálja — a negatív filmek fontossága igen nagy. Ezek a hírlap tartalmának végső letéteményesei, segítségükkel kell majd az eredeti kötetek szétesése után a dokumentumokat az utókor számára átörökíteni. Éppen ezért biztonságos elhelyezésükre, megfelelő tárolásukra nagy gondot fordítanak, és raktározásukat,

mint muzeális értékű anyagét az ország nemzeti könyvtárára bízzák. (Így Finnországban, Franciaországban, Lengyelországban és több más államban.) Vigyáznak arra is, hogy ezen alapfilmek semmiféle rongálódásnak ne legyenek kitéve (karcolódás, törés), használatukat tehát — a kötelező ellenőrző vizsgálatokon túl — nem engedélyezik. Ha ezt nem tennék meg, akkor kockáztatnák azt, hogy amikor az eredeti példány szétesik és reprodukálhatatlanná válik, már a róla készült alapfilm is tönkremegy, vagy legalábbis olyan mértékben megsérül, hogy további sokszorosításra alkalmatlanná válik. Ezért az eredeti negatívok mellett másodnegatívokat is kell készíteni, vagy olyan másoló eljárásokat alkalmazni, amelyek az eredeti negatív film használatát ki tudják iktatni. Az olvastatás szintén csak a pozitív másolatról, illetve másolatokról történhet.

Ismét technikai jellegű problémához érkeztünk, a mikrofilmek használatának kérdésköréhez. Ebből is csak azokat kívánjuk megemlíteni, amelyek elvi jelentőségűek.

Bár ma már a legkorszerűbb gépek segítségével történik az olvastatás, mégis szinte egyöntetű idegenkedéssel fogadja a kutató az anyag mikrofilmen való használatát. Ezt regisztrálják a könyvtárosok cikkei is, és csak kivételesen olvashatunk arról, hogy szívesebben nézik az anyagot mikrofilmen, mint eredetiben. Ez az ellenézés azonban nem lágyíthatja meg a könyvtáros szívét. Mert bár tisztában van azzal, hogy a rossz papírból készült hírlapokat eredeti állapotában nem őrizheti az idő végtelenségig, a világ túlnyomó részén mégis kötelességének érzi, hogy azokat — amíg lehet — akár biztonsági, akár érzelmi okokból minél tovább megvédje. Európában ma még nem találkozunk azzal a felfogással, hogy a filmre felvett eredeti példányokat — amennyiben nemzeti jelentőségű hírlapokról lenne szó — meg szabadna, vagy meg kellene semmisíteni. Sőt egyes országokban maximális erőfeszítéseket tesznek arra, hogy ezeket — időt és munkát nem kímélve — tartósítsák (ld. a zágrábi nemzeti könyvtár ilyen irányú tevékenységét). Viszont a védelem egyetlen lehetősége az, ha a használat következtében előálló erős rongálódástól megóvjuk a hírlapegységeket, tehát kivonva azokat a forgalomból, a mikrofilmről való olvastatáshoz ragaszkodunk. A hírlap-mikrofilmzés területén példamutató eredményeket elért Finnországban pl. a lefényképezett eredeti dokumentumokat tárolókönyvtárban helyezik el, és az újságokat a nemzeti könyvtárban a kutatók ma már kizárólag csak mikrofilmen olvashatják.

Már előljáróban megállapítottuk, hogy a mikrofilmzés egyik legnagyobb előnye az, hogy a dokumentum sokszorosíthatóvá válik, valamint az is, hogy eljuthat olyan helyekre (pl. a könyvtárközi kölcsönzés keretében), ahova eredeti formájában nem lehetett elküldeni. Ezért van arra szükség, hogy a könyvtárak és a kutatók értesüljenek az egyes címek mikrofilmjeinek elkészültéről. Ennek megoldása a mikrofilm katalógusok, illetve központi katalógusok létrehozása útján történik. Ezek vagy cédula formában kerülnek felállításra, és akkor legegyszerűbb a hírlap központi katalógus mellett való elhelyezése, vagy pedig kiadványokban realizálódnak. Utóbbiak előnye az, hogy mindenfelé eljutnak, és a legszélesebb érdeklődő rétegeket is tájékoztatják. Olyan országokban, ahol a mikrofilmzés esetleg több helyen folyik, a koordinálás munkáját is segítik, és kiküszöbölik az esetleges többszöri filmzés veszélyét. Mikrofilmkatalógusokat, vagy központi katalógusokat szinte minden országban találunk, ahol ez a munka nagyobb arányokat ölt.

II

A hírlap-mikrofilmezéssel kapcsolatos külföldi tapasztalatokat azért volt szükséges elemezni, hogy annak tanulságait saját munkánkban figyelembe vegyük, esetleg felhasználjuk, vagy segítségükkel önállóan kialakított elképzeléseinket ellenőrizzük. Ezt lehetővé teszi számunkra az a körülmény, hogy bár a hazai helyzetet természetesen sok speciális adottság jellemzi és határozza meg, mégis az összkép és az alapprobléma megfelel annak, amit Európa más országaiban találunk.

A magyar hírlapállomány helyzetének és állapotának részletes leírása most nem feladatunk, csak a leglényegesebb vonások felvázolására szorítkozunk. Ezt nem kezdhetjük másként, mint Szinnyi József áldozatos működésének megemlékezésével, aki nagyon korán, már a múlt század második felében felismerte a hírlapok rendkívüli fontosságát a kutatás számára, és ennek értelmében mindent megtett a magyarországi hírlapoknak az országos hírlapkönyvtár raktárában való egyesítésére. Munkáját siker koronázta, kezdeményezése nyomán az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára e becses anyag országos viszonylatban legteljesebb gyűjteményét őrzi. A hazai hírlapállomány közel 70%-a kizárólag itt található meg és sehol másutt az országban.

Meg kell azonban mondanunk, hogy bár e gyűjtemény viszonylagosan a legteljesebb, mégsem tartalmaz minden hírlapcímet, illetve nem foglalja magában az egyes kiadványok töretlen sorozatait. Ez érthető, hiszen a begyűjtés éveiben sem volt már minden fellelhető, ami addig kiadásra került. Majd a következő évtizedek politikai és háborús viszontagságai következtében a későbbi megjelenésű periodikumok kötelespéldányok útján való beszolgáltatása sem történt zavartalanul és folyamatosan. A hiányok utólagos megszerzésére pedig nem adódott mindig lehetőség.

A helyzet megértéséhez tudnunk kell azt is, hogy a hírlaptári címek nagy része (kb. 90%-a) egyetlen példányban van meg, tehát a tár állománya általában nemcsak címeiben, hanem példányaiban is egyedi sorozatokat tartalmaz. Éppen ezek a körülmények magyarázzák a gyűjtemény igen erős használatát. Minden kutatás, amely erre a forrásanyagra támaszkodik, ezekből az egyetlen példányokból történik. Nem csoda tehát, ha köteteink és tékáink megviseltek, a gyenge papíryanag a túlságosan nagy igénybevétel következtében rongált, sőt néha már széttöredezett állapotban van.

Az Országos Széchényi Könyvtár illetékesei mindent elkövetnek, hogy e folyamatot feltartóztassák, illetve az anyag megőrzését biztosítsák. A még megkapható hírlapok megvételével, többes- és muzeális sorozatok felállításával, a tékázott egységek bekötésével, a kötött anyag javításával, a használat ésszerű korlátozásával próbálják az eredeti hírlapok élettartamát meghosszabbítani. De bármilyen erőfeszítések történnek is az anyag megmentésére, az adott használat mellett annak hosszú időre való megóvását nem lehet biztosítani. Ezen megfontolás alapján kellett a hírlap-mikrofilmezés kérdésével egyre behatóbban foglalkozni, s az állománymegóvásnak ezt a lehetőségét is a többi mellé felsorakoztatni.

De mielőtt ennek részletezésébe bocsátkoznánk, fel kell állítanunk azt a tételt, amely az eddig elmondottakból értelemszerűen következik, azt ti., hogy hazánkban a hírlap-mikrofilmezésnek csak az OSZK lehet a bázisa, nemcsak a nemzeti könyvtári funkciókból, hanem az anyag ittlétéből adódóan is. Viszont a má-

sik oldalon le kell szögezni, hogy a könyvtár, midőn ennek a kötelezettségének eleget tesz, nem helyi jellegű, hanem országos jelentőségű és hatásfokú feladatot old meg, és munkáját ennek megfelelően kell kialakítania.

A hírlap-mikrofilmmezés kérdésével már évek óta foglalkozunk mind elméleti mind gyakorlati síkon. Mialatt a megoldás legalkalmasabb módját kerestük a rendszeresen folyó felvételezési munka alapján a megfelelő technikai eljárásokat is ki lehetett alakítani. E kétoldalú vizsgálódás eredményeként ma előttünk áll az a reális kép, amely a hírlap-mikrofilmmezés jó vitelének alapfeltétele. A következőkben ennek felvázolását kíséreljük meg.

A tartalmi keretek körvonalazása igen sok szempont figyelembevételével történt meg. Egyszerű lett volna azt mondani, hogy a hírlaptári gyűjtemény minden értékét le kell filmezni; mivel azonban eleve világos volt, hogy a laboratórium teljesítőképesége korlátozott, és belátható időn belül nem tud olyan mennyiségi eredményt elérni, amely minden fontos cím reprodukálását biztosíthatja, ezt az általános elvet különféle korlátozásokkal kellett leszűkíteni és az érték kritériuma mellett — mint további meghatározó elemeket — praktikus tényezőket is szükséges volt figyelembe venni. Így pl. az olvasottság mértékét, az országos viszonylatban is felmért példányszámot és az adott sorozat állapotát, rongáltsági fokát is.

E szempontok szerint vizsgálva az anyagot, a következő eredményre jutottunk:

Mikrofilmmezés szempontjából az első helyen — minden mást megelőzve — a fővárosi, központi jellegű hírlapok és a legfontosabb, szintén országos jelentőségű vidékiek állnak. Hozzájuk csatlakoznak a legkiemelkedőbb és másutt fel nem lelhető külföldi magyar hírlapok is.

Ezek mellett feltétlenül indokolt még a XVIII. századi, az 1848/49-es szabadságharc, a magyar munkásmozgalom, az 1919-es év, valamint a két világháború közti kommunista, illetve haladó sajtó dokumentumainak megőrkítése is.

Háttérbe szorulnak *általában* a folyóiratok (még a régiéik is), mert ezek állaga viszonylag jó állapotban van, nemegyszer az Országos Széchényi Könyvtárban is több példányban megtalálhatók, amellet a többi nagy könyvtár állományában is szerepelnek. Indokolt esetben természetesen lehet kivétel: így pl. a csonkítás veszélyének kitett (1952 előtti) illusztrált lapok, valamint az értékes, egy példányos, sokat használt egyéb folyóiratok.

A vázolt programnak megfelelően az utóbbi évek nagyobbarányú filmzési tevékenységének eredményeként elkészültek a *Budapesti Hírlap*, *Népszava*, *Pesti Hírlap*, *Pesti Napló* és a *Világ* mikrofilm-reprodukciói. Ezeket követik majd, az ismertetett kritériumok segítségével meghatározott sorrendben, a többi országos jelentőségű hírlapok is.

E visszamenőleges filmzéssel párhuzamosan 1966-tól kezdve megindul a legjelentősebb magyar hírlapok folyamatos felvételezése. Ez ideális körülmények között (kötetlen, hibátlan eredetiről) készül, és így kifogástalan reprodukciót biztosít. A *Népszabadság*, *Magyar Nemzet* és *Népszava* együttesen kb. évi 10—12 000 mikrofilmkockányi terjedelmű, tehát nem jelent olyan mennyiséget, amelynek felvétele a régi címek filmzését komoly mértékben hátráltatná.

Megjegyzendő, hogy a hírlapok tekintetében — miután az országban csak a nemzeti könyvtár rendelkezik e dokumentumok felvételezéséhez alkalmas géppel — nincs szükség egyeztetésre. A kismértékben történő folyóiratfilmzésnél

viszont figyelembe kell venni a más könyvtárakban folyó munkát is, hogy párhuzamosan és feleslegesen ne dolgozzunk.

Mint már az előzőekben is hangsúlyoztuk, mikrofilmezési feladatunkat országos jelentőségűnek tartjuk. Ennek következménye nemcsak a felvételre kerülő anyag kiválasztását befolyásolja, hanem azt is kötelezővé teszi számunkra, hogy ne csak a saját gyűjteményünkben meglevő — gyakran rongált és hiányos — példányokat fényképezzük, hanem a filmezés során próbáljunk az adott címekből bibliográfiailag teljes sorozatokat összeállítani. Tehát az OSZK-ban hiányzó köteteket más könyvtárártól meg kell szerezni és azokat a saját anyagunkkal együtt reprodukálni. De ugyanezt kell tennünk akkor is, ha saját köteteink akár a régebbi javítások, vagy túl szoros kötések következtében nem alkalmasak felvételre.

Ezen a módon nemcsak a nemzeti könyvtár sorozatait egészítjük ki, hanem biztosítjuk a bibliográfiailag teljes kiadványok átadását az utókor számára.

Utalni kell itt még arra is, hogy a pótlás munkája a nemzeti könyvtár állományából teljesen hiányzó címek megszerzését is jelentheti. Jelenleg ez elsősorban a később említendő csereegyezmények segítségével, vagy mikrofilmek megvásárlása útján (pl. amerikai magyar hírlapok) realizálódik.

A külföldi analógiák tanulmányozása, de saját tapasztalataink is azt bizonyították, hogy az előző pontban vázolt alapon csak akkor végezhetünk hatásos munkát, ha rendelkezésünkre áll egy központi hírlap katalógus, amely a címek országos lelőhelyeit, állományát és ezáltal a példányszámát is feltárja. Sajnos, ez a segédeszköz ma még csak nagyon csekély anyagra vonatkozik. Nem tartalmaz egyebet, mint az OSZK hírlaptári használatában leggyakrabban előforduló, kb. 60 központi, országos jellegű hírlapnak budapesti lelőhelyeit és az állományok felsorolását. Pillanatnyi munkánkhoz ugyan elegendő ez a felmérés — annál is inkább, mert a központi hírlapok sorozatai elsősorban a fővárosban lelhetők fel —, de már most is megnyugtatóbb lenne, ha a vidéken, vagy esetleg nem is könyvtári intézményekben rejtőző hírlapokról tudomással bírnánk és azok épebb állapotban megmaradt egységeit a filmezésnél felhasználhatnánk. Amint viszont előrehaladunk munkánkban és a jelenlegi szűk területről kilépünk, megbénulunk, ha még akkorra sem készül el ez az alapvető kimutatás. Ezért mindent el kell követnünk, hogy az országos központi hírlap katalógust felállíthassuk.

Talán nem felesleges itt néhány szót szólni az előkészítő munkák többi részéről is. A kiegészítések megszerzése után ui. ennek még egy kevésbé mutató, de sok időt és nagy gondosságot igénylő fázisa következik, amely döntő jelentőségű a mikrofilm végleges formájának kialakításához.

Ez a felvételre kerülő kötetek teljes átlapozását jelenti oly módon, hogy a könyvtáros mindig a rendelkezésre álló legszebb példányt, illetve annak megfelelő részét jelölje ki a mikrofilmezés céljára. Figyel minden hibára, csonkításra, olvashatatlan javításra, túl szoros kötésre és igyekszik a példányok „összekartyázásával” megfelelő egészet létrehozni. E munkával párhuzamosan megjelöli azokat a lapokat is, amelyeket a felvétel előtt a restaurátornak még ki kell javítania. Ezen átnézés eredményeként elkészíti az anyag címlírását és a legrészletesebb kimutatásban közli az állományadatokat is. A pontos előzéklappal ellátott kötet a kellő javítás elvégzése után most már átmehet a *Mikrofilmtárba*, ahol a megfelelő előzéklappal és a külföldön is használt útmutató jelekkel (pl. a csonkaság jelzése) kerül felvételre. A hírlapok fényképezésére Rekordak-gép áll ren-

delkezésre, amely jelenleg még perforált filmmel dolgozik. A közeljövőben azonban bevezetésre kerül a célnak jobban megfelelő perforálatlan film.

A hírlapokról a negatív mellett pozitív másolat is készül az olvastatás céljára. A könyvtár ui. kivonja a forgalomból mikrofilmen meglevő hírlapjai közül azokat, amelyek egypéldányosak, és az eredeti helyett a mikrofilmet használtatja. Bár ez a rendelkezés — éppúgy, mint külföldön — kevésbé népszerű a kutatók körében, az egyetlen reális intézkedés hírlapjaink megóvása érdekében. A „lázongó” olvasót pedig igyekeznünk kell azzal megnyugtatni, hogy számára jó leolvasógépek beállításával zavartalan kutatási lehetőséget biztosítunk.

A könyvtár természetesen nem tagadhatja meg azt, hogy külső intézmények számára — később említendő szolgáltatások keretében — ne bocsásson rendelkezésre pozitív mikrofilmeket. Mivel ilyenkor mindig a negatív filmről készült a másolat, lassan az a probléma bontakozott ki, hogy a túlzott használat veszélyeztetheti a negatív épségét, karcolásokat és egyéb sérüléseket eredményezhet. Ezért ezen alapfilmek használatának zárolását kellett elrendelni. A másolatok készítését áthidaló megoldással kell végrehajtani, esetleges másodnegatív elkészítésével, vagy egyéb technikai eljárások segítségével. Ezzel az intézkedéssel párhuzamosan határozat született a régebben készült mikrofilmek állapotának folyamatos ellenőrzésére, valamint a kezdeti stádiumban becsúsztott hibák kiküszöbölésére is.

Míndezen intézkedések révén az Országos Széchényi Könyvtár hírlap-mikrofilmzési munkája mind elvi, mind gyakorlati síkon színvonalassá válik és megfelel azoknak a követelményeknek, amelyeket az utókor támaszthat vele szemben.

Egyetlen — de annál fájóbb — negatívumot kell itt megemlítenünk, azt, hogy a filmzés üteme a gépi és a személyzeti helyzetből következően lassú, és nem áll arányban azzal az anyagmennyiséggel, amelyet meg kellene örökítenie. Azt, hogy a Hírlaptár anyagából mennyit kell filmre venni, ma nem vagyunk képesek pontosan megmondani, ehhez még hosszabb időt igénylő felmérés szükséges. De ennek ellenére a mikrofilmzendő anyag nagyságát két gondolatsor összekapcsolásával tudjuk megvilágítani. Ezek közül az egyik azt rögzíti, hogy programunk keretében minden jelentős hazai központi és vidéki, sőt külföldi magyar hírlapot is szükséges reprodukálnunk, a másik viszont azt állapítja meg, hogy csupán a kb. száz legolvasottabb és egyben legjelentősebb országos jellegű hírlap 15 millió mikrofilm felvételt igényel. Ha ezt szembeállítjuk a jelenleg maximálisnak nevezhető évi 600 000-es teljesítménnyel, akkor kiderül, hogy csak a kiemelt címek fényképezése kb. 25 év kapacitását veszi igénybe.

Ennek az időtényezőnek és az anyag állapotának egybevetése nyugtalanító perspektívát tár elénk és kötelezővé teszi a könyvtár számára egyrészt azt, hogy minden eszközzel — esetleg külső kapacitás bekapcsolásával is — növelje a mikrofilmzés mennyiségét, másrészt azt, hogy az anyagmegóvásnak minden rendelkezésre álló eszközzel biztosítsa az eredeti sorozatok megőrzését addig, amíg azok — esetleg csak hosszú idő múlva — felvételre kerülhetnek.

Befejezésül vissza kell térni arra a gondolatra, amit már eddig is hangsúlyoztunk, hogy az OSZK hírlap-mikrofilmzési munkája országos jelentőségű. De nemcsak abban az értelemben, hogy a könyvtárak összességének vonatkozó állományát felhasználva, a teljesség igényével állít össze alappéldányokat, hanem más, közvetlenebbül érvényesülő vonatkozásokban is. Bár ezek nem tartoznak jelen összefoglalásunk keretébe (a témával kapcsolatban ld. *Babiczy Béla tanulmányát*), mégis — a teljes kép kedvéért — röviden ezeket is megemlítjük.

Az OSZK elkészült filmjeit nemcsak saját kutatói számára tartja fenn, hanem azokat nemzeti könyvtári feladatukörénél fogva szükség esetén a vidéki könyvtáraknak és azok használoinak is rendelkezésére bocsátja. Ez részben a könyvtárközi kölcsönzés, részben a mikrofilmcsere-egyezmények keretében bonyolódik le, néha pedig megrendelések teljesítése útján (az érdeklődők tájékoztatására az elkészült filmek címeit katalógus-kiadványokban közli) realizálódik. Ezekkel a funkcióival kapcsolatban néhány szempontra szeretnénk felhívni a figyelmet.

Nemzeti könyvtárunk országosan is helyesen látja el feladatát, midőn a vidéken nem található, a Hírlaptár gyűjteményében is csupán egy példányban levő, tehát semmiképpen sem kölcsönözhető központi jellegű hírlapanyagát fényképezeti. Azzal, hogy ezek pozitív filmjeit a már említett módokon átengedi a nagy vidéki könyvtárak számára is, fokozza a kutatás — ma még elég korlátozott — lehetőségeit.

Viszont a vidéki könyvtárak mai mikrofilmigényeit (amelyeknek forrásai részben a helytörténeti anyag gyűjtése, részben az egyes kutatók speciális kívánságai) nem tudja kielégíteni. Ha ezeket maradéktalanul figyelembe venné, akkor saját — és egyben országos érdekű — programja végrehajtását tenné lehetetlenné. Az viszont természetesen adódik, hogy a filmezés előrehaladásával az e területen ma még fennálló ellentmondás egyre jobban feloldódik.

A segítés másik módja a mikrofilmcsere-egyezmények keretében realizálódik. Ezek hármasként érdekben történnek: a) a nemzeti könyvtár saját filmezését kívánja növelni más könyvtárak pozitív filmjeinek átvételével, b) elkészült filmjeinek rendelkezésre bocsátásával támogat más könyvtárakat, c) az állományából hiányzó címeket, illetve a meglévő sorozatok hiányait pótolja. Jelenleg a debreceni és a szegedi egyetemi könyvtárakkal, külföldön pedig az újvidéki Matica Srpska könyvtárával állunk ilyen kapcsolatban. Bár a cserék kerete volumenben ma még nem nagy, mégis igen jelentősnek tartjuk, mert kezdeti formáinak tekintetők egy országosan, sőt külföldi viszonylatban is kiépíthető kooperációnak.

Ezt azért is hangsúlyozni kell, mert csak együttes erőfeszítéssel, a nemzeti könyvtár mikrofilmzési kapacitásának növelésével, az országos lehetőségek feltárásával, sőt nem egyszer a szomszédos államok baráti közreműködésével, röviden a kooperáció nagyarányú kiépítésével lehet a célt: a magyar hírlapállomány megóvásának és megőrkítésének biztosítását elérni.

Jegyzetek

1. A hírlapmikrofilmzés elveivel, a filmek tartósságának kérdésével szinte minden, e területet érintő közlemény foglalkozik. Ezek közül csak a leglényegesebbeket említjük: Babiczky Béla: *Az Országos Széchényi Könyvtár Mikrofilm-tára.* = *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve*, 1960. 38—53. p. — Barton, W.: *Bibliothek und Mikrofilm.* = *Zeitschrift für Bibliotheks- und Bibliographie*. 1964. 3. H. 127—144. p. — Eggert, J.: *Über die Haltbarkeit von Dokumenten und deren Reproduktionen, insbesondere auf Film.* = *Nachrichten für Dokumentation*. 1956. 3. H. 149—150. p. — Kaiser, L.: *Die Verwendbarkeit des Mikrofilms in Archiven und Bibliotheken. Eine schwedische Untersuchung.* = *Nachrichten für Dokumentation*. 1951. 4. H. 130—132. p. — Stummvoll, J.: *Die Bibliothek der Zukunft.* = *Biblos*. 1965. 1. H. 1—13. p., 2. H. 81—95. p. — Vallinkoski, J.: *The microfilming of newspapers in Finland.* = *Libri*. 9. vol. 1959. 1. no. 38—44. p. — Wolf, E.: *Credo of a library conservative.* =

- Library Journal*. 1964. 9. no. 1903—1906. p. — Wyczansky, A.: *W sprawie mikrofilmowania czasopism.* = *Przegląd Biblioteczny*. 1953. 2. no. 138—143. p.
2. Ld. az idézett műveket.
3. *La contribution de l'Unesco au développement des centres de documentation scientifique et technique*. Annexe 1. *La reproduction des documents*. Réd. par M. J. F. O'Halloran. = *Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques*. 1965. 2. no. 94. p. — Günther, A.: *La microphotographie dans les bibliothèques.* = *Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques*. 1962. 1. no. 1—24. p.
4. A külföldi gyakorlatra vonatkozóan számos tanulmány és közlemény ad felvilágosítást. Ezek közül — W. Barton, J. Vallinkoski és A. Wyczansky idézett művei mellett — számunkra a következők a legtanulságosabbak: *L'Association pour la Conservation et la Reproduction Photographique de la Presse.* = *Bulletin des Bibliothèques de France*. 1959. 7/8. no. 343—347. p. — Bauhuís, W.: *Einiges zum Mikrofilm hier und in USA.* = *Nachrichten für Wissenschaftliche Bibliotheken*. 1952. 80—85. p. — Both, W.: *Mikroverfilmung hessischer Zeitungen der Universitätsbibliothek Marburg.* = *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. 1963. 374—375. p. — Genzel, P.: *Das Finnische Bibliothekswesen unter besonderer Berücksichtigung der Universitätsbibliothek Helsinki.* = *Zentralblatt für Bibliothekswesen*. 1965. 9. H. 513—530. p. — Goszudarszwejnaja Biblioteka SZSZSZR im. V. I. Lenina v 1949 g. 34. p. — Kleppa, P.: *Filmíngen av aviser ved Universitetsbiblioteket i Oslo* = *Bibliotek og Forskning*. 1962. 64—73. p. — Mackensen, L.: *Die „Deutsche Presseforschung“ zu Bremen.* = *Forschungen und Fortschritte*. 1961. 3. H. 74—76. p. — *Mikrofilmarchiv der deutschsprachigen Presse gegründet.* = *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. 1965. 4. no. 263—264. p. — Murao, N.: *Le service de reproduction de la Bibliothèque de la Diète Nationale Japonaise.* = *Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques*. 1957. 1. no. 8. p. — Nivanka, E.: *Mikrofilmíngen av Finlands tidningspress.* = *Bibliotek og Forskning*. 1962. 52—63. p. — Prinét, J.: *Conservation et reproduction des revues et des journaux. Association pour la Conservation et la Reproduction Photographique de la Presse.* = *Bulletin des Associations Internationales des Documentalistes*. 1962. 1. no 17—19. p. — Raux, H. F.: *Études et expériences dans le domaine de la conservation des journaux.* = *Bulletin d'Information. Association des Bibliothèques Françaises*. N. S. 1956. 19. no. 5—9. p. — *Reproduction sur microfilm des journaux non reliés.* = *Bulletin des Bibliothèques de France*. 1956. 11. no. 802—803. p. — Tőkés László: *A fényképezés alkalmazása a lengyel könyvtárakban.* = *Külföldi tanulmányutak*, 1960. Bp. 1962. 106—114. p. — Verona, E.: *Über die Restaurierung von Zeitungsbeständen in der National- und Universitätsbibliothek in Zagreb.* = *Zentralblatt für Bibliothekswesen*. 1963. 10. H. 433—4. p. — Zawadzki, K.: *Les services de microfilms en Pologne.* = *Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques*. 1963. 2. no. 89—91. p. — Zawadzki, L.: *Zbiór czasopiśmiennicze w bibliotekach polskich.* = *Rocznik Biblioteki Narodowej*. 1965. 7—23. p.
5. A hazai előzményekről Babiczky Béla idézett tanulmánya mellett részben az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács nemrég megszűnt *Mikrofilmzési Szakbizottságának* előterjesztései, részben pedig az Országos Széchényi Könyvtár tervezetei Dezsényi Béla, Babiczky Béla és a szerző összeállításában. A kérdéssel és a hírlaptári gyűjtemény megóvásának problémáival Dezsényi Béla *Az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptára c.* tanulmánya is foglalkozik. = *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1957.* 84—105. p.

Mikrofilmreproduktion der Zeitungen

M. NÉMETH

Der Aufsatz befasst sich mit den Aufbewahrungsproblemen der wertvollen Zeitschriften-sammlung der Nationalbibliothek Széchényi.

Die Zeitschriftensammlung der Nationalbibliothek wurde von dem bekannten Bibliographen, József Szímnyi, begründet. Als vollständigster Aufbewahrungsort der ungarischen periodischen Veröffentlichungen umfasst sie heute ungefähr 90% der heimischen Zeitschriften.

Die Forschung — besonders auf dem Gebiet der Literaturwissenschaft und des Geschichtsschreibens — wendet sich mit zunehmendem Interesse an die in der Nationalbibliothek aufbewahrten Periodica. Wie bekannt, werden die aus weichem Papier verfertigten Zeitungen durch häufigen Gebrauch leicht beschädigt und das Vermeiden dieser Gefahr bereitet den zuständigen Fachleuten der Bibliothek viele Sorgen.

Der Aufsatz gibt auch einen Überblick über die ausländischen (finnischen, norwegischen, polnischen, westdeutschen, französischen, amerikanischen usw.) Aufbewahrungsmethoden, und sich auf Beispiele berufend, hebt die Notwendigkeit eines Zeitschriftenzentralkatalogs hervor. Er stellt nach der Analyse der Lage in Ungarn folgendes fest:

1. Abgesehen von wenigen Ausnahmen, besitzt die ungarische Nationalbibliothek bis 1952 die Zeitungsserien nur in einem einzigen Exemplar. Diesbezüglich ist das wichtigste Ziel, die Mikrofilmreproduktion dieses wichtigen Quellenmaterials zu sichern und zu bewahren. Die Bibliothek hat schon vor einigen Jahren die Mikrofilmreproduktion der Periodica begonnen. Mit Rücksicht auf die Grösse des Materials müssen wir aber das Tempo der Aufnahme intensivieren und es muss auch erzielt werden, dass von den ungefähr 100 wichtigsten und am meisten handgehabten Zeitungen Mikrofilmreproduktionen möglichst schnell verfertigt werden.

Seit 1952 ist die Situation etwas günstiger, weil die Zeitschriftenabteilung aus jedem Titel zwei Pflichtexemplarserien besitzt. So ist die Gefahr der Beschädigung geringer und sind daneben die Mikrofilmreproduktionen der kurrenten Zeitschriften leicht zu sichern.

2. Obwohl die Rettung und die Mikrofilmreproduktionen der Zeitschriften in erster Linie Pflicht der Nationalbibliothek sei, müssen sie als Nationalaufgabe gelöst werden. Einerseits deshalb, denn diese Aktion will die wissenschaftliche Forschungsarbeit im ganzen Lande fördern, andererseits ist das Photographieren vollständiger Exemplare nur durch die Anwendung des Bestandes mehrerer Bibliotheken zu erreichen. Das Ermessen des Materials derjenigen Bibliotheken die einen Zeitschriftenbestand haben, ist im Gange, es muss aber erweitert und das Staatszentralkatalog der Zeitschriften, baldmöglichst aufgestellt werden.

3. Das Photographieren des Materials geht dem vorher ausgearbeiteten Plan entsprechend anspruchsvoll in Reihenfolge vor. Es werden jährlich 600 000 Aufnahmen verfertigt. Demnach erfolgt eine Kontrolle der Filme und das Beseitigen der eventuellen Fehler.

4. Die Mikrofilmreproduktion als Schutzmittel allein ist nicht genügend. Daneben muss auch eine Reihe von Methoden für den Schutz des Bestandes verwendet werden, sowie: das Einbinden der Bände, die Restauration, entsprechende Lagerung und das rationelle Beschränken des Gebrauchs. Nur die gemeinsame Anwendung dieser Faktoren bedeutet „Aufbewahrung“ des ungarischen Zeitungsbestandes.